

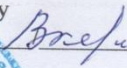
Тыва Республиканын Барыын – Хемчик кожуунун
Хонделен муниципалдыг бюджеттиг ортумак ниити билиг школазы

Чопшээрээни кижизидилге
талазы –биле директорнун
оратакчызы

 Оржаакск

«23» 08 2023г.

Бадылааны Хонделен ортумак
ниити билиг школанын
директору

 /

«23» 08 2023г.

Дужаал № 81

Торээн (тыва) дыл

ажылчын программа

(эртемнин ады)

4 класс

(класс)

2023-2024 ооредилге чылы
(программанын хуусаазы)

Неделяда шагы: 2

Будун чылда ниити шагы: 68

Тургусканы:
Кужугет Оюунза Владимировна
(башкынын долу ады)

Программанын данзызы

1.Тайылбыр бижик.....	3
2.Планнаттыган туннелдер.....	3
3.Программанын тургузуу.....	4
4.Календарь-тематиктиг план.....	5
5.Программанын эдилгези.....	8

Тайылбыр бижик

Программаны А.К. Ойдан-оол. Д. Ондарның, Н. Ч. Дамбанын тургусканы 1-4 класстарнын тыва дылга Куруне стандарты болгаш ооредилге программаларына база Тыва Республиканың нити өөрөдигезиниң куруне стандартынын национал-девискээр кезээнге ундезилеп тургускан. Тыва дыл ному А.К.Ойдан-оолдуң, А.М. Белек-Байыр 4 класс нити ооредилге черлеринге ооредилге ному - Кызыл- 2020.

Планнын туннелдер

Личностуг туннелдер:

Тыва дылды боданырының болгаш чонаразында харылзажырының эң-не кол херексели деп медереп билири

- өөрөдигениң чедишкинниг болурунуң чылдагаанын тып билири;
- Тыва дылды билири дээр-ле национал культураның чоргааралы болур.
- Кижилерниң угаан-бодалын болгаш сагыш-сеткилин илередир дылдың аңгы-аңгы хевирлерин сайзырадып билири.
- Чоннуң аас-чугаазының аялгаларынче кичээнгей салып билири.
- Тыва дылга сонугалы бедип, ону хандыр өөренири болур.
- Аас болгаш бижимел чугаага дылды кайы хире билирин боду хынап билири болур

Метапредметтиг туннелдер:

- өөрөдигеге херек билиглерни энциклопедияларны, словарьларны, справочниктерни, өөрөдиге номнарын, Интернетти ажыглап тургаш тып билири;
- Тыва дылда схемаларны, модельдерни, демдектерни ажыглап билири;
- Белен таблица, схемаларны, сөзүглелдерни долдуруп билири;
- Дылда үннерни, үжүктөрни, сөстүң кезектерин, домак кижигүннерин, бөдүүн домактарны тып, анализтеп, сайгарып, деңнеп, бөлүктөп билири;
- План ёзугаар өөрөнгөн материалды бөлүктөп, түңнеп билири;
- Номчаан сөзүглелдеринден кол утка илередип турар домактарны тып билири;
- Сөстөрдө орфограммаларны тып билири;

Предметтиг туннелдер:

- Шын бижилгезин өөрөнип алганы сөстөрлиг 45-50 хире сөстүг сөзүглелди чараш холл үжүү-биле чазыг чокка дүжүрүп азы адап бээрге бижири, аңаа херек таварылгаларда улуг секти, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин шын салыры.
- Фонетиктиг сайгарылганы кылыры: сөстөрни слогтарга чарары, ажык болгаш ажык эвес үннери ылгап, сөстөрдө үннерни болгаш үжүктөрни шын тодарадып билири;
- Сөстөрни тургузуг талазы-биле сайгарып билири (дазыл, чогаадылга, өскөртилге кожумактарын ылгаар).

- Чугаа кезектерин болгаш оларның грамматиктиг демдектерин (чүве адының санын, падежин, кылыг сөзүнүн үелерин) билири;
- Домакта сөстөрнүн аразында харылзаазын тургузар, оларны сөс каттыжыышкыннарынга чарар;
- Домактарның бөдүүн синтаксистиг сайгарылгазын кылыр: чугаалаар сорулгазының аайы-биле оларның янзызын тодарадыр, чугула болгаш ийиги чергениң кежигүннерин аңгылаар, оларның аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле тургузар.
- Коллективтии – биле тургускан план ёзугаар 45-50 хире сөстүг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир.

Тыва дыл программазынын тургузуу

№	Эгелернин аттары	Шагы	Допчузу
1.	Катаптаашкын	3ш	Бижикке ооредиринин уезинде алган билиглерин, мергежилдерин болгаш чанчылдарын системажыдып катаптаары
2.	Уннер болгаш ужуктер. Слог	2 ш	Уннер болгаш ужуктер. Состернин утказын аңгылаарынга уннернин ролю. Ажык болгаш ажык эвес уннер, оларнын ылгавыр демдектери. Кыска болгаш узун ажык уннер, оларны шын бижири, ок- биле адаар ажыкуннерни Ъ (кадыг демдек-биле) демдеглээри 9 сос. Слогтар. Состу слогтап кожурери. Алфавит. Алфавитте ужуктерни шынадаары.
	Сос.	2 ш	Состунлексиктигутказы (нити билиг). Хойуткалыг состер.чүве ады (таныжылга).кылыг созу (таныжылга). Ниити утказы. Демдек ады. Нити утказы. Состун тургузуу. Торел состер дугайында нити билиг.
	Домак. Харылзаалыг чугаа		Домак дылдын болгаш чугаанын эге хемчээ. Домактын чугула кежигуннери кол сос болгаш соглекчи. Делгеренгей болгаш делгеренгей эвес домактар (нити билиг). Созуглелдин темазы. Созуглелдин хевирлери: тоожуушкун, чурумал, угаап бодаашкын (таныжылга). Чугаа оон амыдыралга ужур-дузазы. Эдертиг дугайында билиг. Башкынын удуртулгазы-биле айтырыглар ёзугаар созуглелдин эдертии.
	Чыл дургузунда ооренгенин катаптаары		Аас болгаш бижимел чугаа. Уннер болгаш ужуктер. Ытыкыр болгаш дулей ажык эвес уннер. Дулей ажык эвес уннернин куштут болгаш кошкак болуру, ытыкыр ажык эвес уннерин кошкак болуру. Чувелерни илредир состер. Чувелернин шынарын илредир состер. Домактын чугула кежигуннери.

Календарь-тематиктиг план

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Онаалга	Хуну		Эдилгези
				план	факт	
1	Фонетика. Уннер болгаш ужуктер. Слог.	1	мергежилге 12 ар. 8			
2	Ажык эвесуннернин ужуктерин дакпырлап бижири	1	мергежилге 23 ар. 12			
3	Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер	1	мергежилге 28 ар. 14			
4	Домак.	1	мергежилге 49, 51 ар.23-24			
5	Созуглел.	1	мергежилге 63 ар. 30			
6	Хыналда диктант «Кайгамчыктыг сад».	1	карточка-билеажыл			
7	Частырыглар-биле ажыл. Домак	1	мергежилге 66 (2)			
8	Бөдүүн домак. Нарын домак	1	мергежилге 77 ар. 36			
9	Чаңгыс аймак кежигүннерлиг домактар	1	мергежилге 83 ар. 38			
10	Чаңгыс аймак кежигүннерниң холбажыраглары	1	мергежилге 91 ар.42			
11	Дорт чугаалыг домактар	1	мергежилге 106 ар. 48			
12	Диалог. Адалга	1	мергежилге 111 ар. 51			
13-14	Сөс тургузуу. Кожумактар Чогаадылга оскертилге кожумактары	1	мергежилге 118 ар. 54			
15	Хыналда диктант. «Күскээр»	1	карточка-билеажыл			
16	Частырыглар-биле ажыл. Дефистеп бижиир нарын состер	1	мергежилге 126 ар. 58			
17	Сөстургузуу. Дазыл.	1	мергежилге 131 ар.			
18	Чугаа сайзырадылгазы. Эдертиг «Арыгга хонган»	1	Карточка-биле ажыл			
19	Чуве адынын утказы болгаш харыылаар айтырыглары	1	мергежилге 139 ар. 63			
20	Чуве адыныны падежтерге оскерлири. Чангыстын саны Адаарынын падежи	1	мергежилге 151, 154 ар. 66-67			
21	Хамаарыштыларынын Бээринин падежи	1	мергежилге 172 ар. 74			
22	Онаарынын, Турарынын падежтери	1	мергежилге 184 ар. 78			
23	Унеринин углаарынын падежи	1	мергежилге 198 ар. 83			
24	Хойнун санында чуве аттарыны падежтерге оскерлири	1	мергежилге 209, 210 ар. 88			
25	Чуве адынын хамаарылга хевири	1	мергежилге 223 ар. 93			
26	Орус дылдан улегерлеп алган состерни падежтерге оскерлири	1	карточка-биле ажыл			

27	Хыналда диктант «Рактар»	1	Карточка-биле ажыл			
28	Частырыглар –биле ажыл. Демдек адынын утказы болгаш харыылаар айтырыглары	1	мергежилге 237 ар.100			
29	Укталбаан болгаш укталган демдек аттары	1	карточка-биле ажыл			
30	Удурланышкак болгаш чоок уткалыг демдек аттары.	1	мергежилге 244 ар. 103			
31	Хыналда диктант «Мээңглобузум».	1	карточка-билеажыл			
32	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1	мергежилге 251 ар. 106			
33	Сан адынынутказы болгаш айтырыглары	1	мергежилге 255 ар. 108			
34	Тун болгаш дугаар сан аттары	1	мергежилге 260 ар. 110			
35	Сан ады катаптаашкын		мергежилге 267 ар. 114			
36	Ат орнунун дугайында нити билиг. Арынның ат оруннары	1	мергежилге 280 ар.118			
37	Ат оруннун арыннары болгаш саны	2	карточка-билеажыл			
38	Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири	1	мергежилге 287 ар 122			
39	Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири. Морфологтуг сайгарылга		мергежилге 290 ар. 124			
40	Ат оруннарынга катаптаашкын. Карточка-билеажыл	1	карточка-билеажыл			
41	Хыналда диктант «Сээн школан»		карточка-билеажыл			
42	Частырыглар-биле ажыл. Кылыг созунун дугайында нити билиг		мергежилге 309 ар. 130			
43	Кылыгсөзүнүнутказы. Кылыгсөзүнүнүелерге, арыннаргаболгашсаннаргаөскер лири.	1	мергежилге 304 ар. 128			
44	Кылыг созунун амгы уези	1	мергежилге 311 ар.131			
45	Кылыг созунун эрткен уези	1	мергежилге 315 ар. 133			
46	Кылыг созунун келир уези	1	мергежилге 322 ар. 136			
47	Чугаа сайзырадылгазы «Ава дээрге алдын», «Ог-булевис байырлалдары»	1	карточка-билеажыл			
48	Частырыглар-биле ажыл кылыг созунун дужаал хевирлери	1	мергежилге 332 ар. 141			

49	Кылыг созунун даар хевири	1	мергежилге 344 ар. 147			
50	Чугаа сайзырадылгазы «» Адыг оглу	1	карточка-билеажыл			
51	Кылыг созунун дугайында алган билиглерни быжыглаары. Морфологтуг сайгарылга		мергежилге 350 ар.149			
52	Сагындырыглыг диктант «Куску чуртка» Кылыг созунге катаптаашкын		Карточка –биле ажыл			
53	Частырыглар-биле ажыл. Кылыг созунге катаптаашкын		мергежилге 363 ар. 155			
54	Наречие дугайында билиг		мергежилге 372 ар. 158			
55	Наречиеге быжыглаашкн		мергежилге 381 ар.162			
56	Хыналда диктант «Чазый ыт»		мергежилге 387 ар. 165			
57	Частырыглар-биле ажыл	1	карточка-билеажыл			
58	Домак. Нарындамак. Катаптаашкын	1	мергежилге 395 ар. 168			
59	Домактын чугула болгаш ийиги черге кежигуннери	1	карточка-билеажыл			
60	Чангыс аймак кежигуннерлиг домактар	1	мергежилге 402 ар.172			
61	Дорт чугаалыг домактар	1	мергежилге 412 ар. 174			
62	Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг «Хемге»	1	мергежилге 416 ар. 175			
63	Сос состун тургузуу	2	Мерг 409			
64	Кошкаш ыттыкыр болгаш кошкак дулей ажык эвес уннерни шын бижири	1	мергежилге 416			
65-66	Чугаа кезектери	1	карточка-билеажыл мерг 425, 432, 440			
67	Хыналда диктант «Чайын арыгга»	2	Мерг 447			
68	Частырыглар-биле ажыл. Ниити катаптаашкын		Чайгы онаалгалар мерг 448			

Ажылчын программанын эдилгелери

Класс	Теманын ады	План-биле эртирер хуну	Херек кырында эртирген хуну	Эдилгенин чылдагааны

